

Микола Степаненко

ІСТОРІЯ “РІДНОГО КРАЮ” НА СТОРІНКАХ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ “ПОЛТАВІКА”

Знаменною подією в духовному житті України став вихід у світ першого тому – “Релігія і церква” – 12-томної “Полтавської енциклопедії”, яка “покликана реалізувати в регіональному вимірі настійну необхідність формування національної самосвідомості й державотворення”. Метою цього проекту є створення універсального довідника найістотніших і різнопланових знань про край, який заслужено величають духовною столицею нашої держави, розкриття їх у динаміці – від найдавнішої доби до сьогодення.

Посилено готується до видання наступний том – “Мова і література”. У ньому в синтезованому вигляді буде представлена цінна й цікава не лише лінгвістам, літературознавцям, критикам, а й небайдужим до проблем материнської мови й рідного красного письменства інформація про особливості літературного розвою і специфіку становлення української загальнонародної й літературної мови на Полтавщині, про роль та місце в цих процесах краян – майстрів художнього слова, науковців, чії життєві і творчі долі пов’язані з нашою щедрою на таланти, мистецькі традиції, благословенною Богом землею.

Відомо, що виняткове значення в утвердженні українства, української філологічної науки зіграв тижневик “Рідний Край”, який приходив до читача на початку ХХ століття. Нині цю місію перейняв на себе відроджений альманах “Рідний край”, дорога котрого пролягає “решетилівськими рушниками до сердець сучасних читачів”. Про все це йдеться в анонсованих тут словникових статтях “Рідний край” майбутньої “ПОЛТАВІКИ” (том 7), яка, слід сподіватися, невдовзі з’явиться на наших книжкових полицях.

“Рідний Край” (поч. ХХ ст.) – “часопись політична, економічна, літературна і наукова”, що виходила з 1905 спочатку в Полтаві, з 1907 по 1914 у Києві, протягом 1915–1916 в Гадячі. Друкувалася фонетичним правописом, упродовж 1915–1916 – ярижкою. Задум створення виник у середовищі полтавського гуртка Української демократичної партії, членами якого були адвокат і громадський діяч М. Дмитрієв, письменники Панас Мирний і Гр. Коваленко, власник книгарні та друкарні в Полтаві, краєзнавець Г. Маркевич, статист і етнограф О. Русов, громадські діячі Л. Жебуньов та В. Ротмістров. До першого редакційного комітету тижневика ввійшли М. Жебуньов, Г. Маркевич (перший видавець), відповідальні редактори М. Дмитрієв та Гр. Коваленко, співредактор відділу красного письменства Панас Мирний. Згодом до роботи в редакційному комітеті активно долучилася Олена Пчілка (з 1907 редактор). Із журналом плідно співпрацювали відомі українські культурні та громадські діячі: Б. Грінченко, П. Капельгородський, А. Кримський, М. Кропивницький, П. Куліш, М. Лисенко, І. Нечуй-Левицький, І. Огієнко, О. Олесь, Л. Пахаревський, С. Русова, О. Сластьон, М. Сумцов, П. Тичина, М. Туган-Барановський, Леся Українка, Г. Хоткевич, Г. Шерстюк, Д. Яворницький та ін. Організатори “Р. К.” ставили за мету вийти “на широкий світ, щоб укупі з ним боротися за кращу долю усіх трудящих, покритих, обідраних, щоб визволити людей наших і цілий наш милий край з неволі й неволи” (1905. – № 1), прагнули засобами слова і просвіти інформувати про суспільно-політичне й культурне життя, розбурхати національну свідомість українців, виховувати в них почуття національної гідності, пробудити інтерес до української культури, мови, літератури, були свідомі того, що “часопись служитиме для оборони інтересів трудящих людей, для добра і волі в нашому краї <...>, допоможе вернути нашому народові інтелігенцію і забезпечить національне відродження України” (лист М. Дмитрієва до

Лесі Українки). Тижневик зазнавав цензурних утисків (№№ 26, 30 за 1906, № 16 за 1907 були конфісковані), але не змінив свого національно-народницького напрямку. Найширшого висвітлення набули такі теми, як діяльність I та II Дум, робота “Просвіти”, розбудова національної освіти, розвиток української мови, літератури, історії, культури загалом, життя української діаспори. Журнал висвітлював інформацію у відповідних “відділах”, дотримуючись такого порядку: “Що потрібно для нашого народу, особливо селян-хліборобів і всіх трудящих”, “Що діється на Україні, також в Галичині й на Буковині”, “Що діється в цілій Росії. Звістки з столиць”, “Що діється по чужих землях, що єсть там доброго, що й нам би годилося”, “Звістки й листи з ріжних городів і сел (про земства, товариства, про все, що діється доброго й лихого)”, “Наукові статті і звістки (історія, література, медицина, ветеринарія, сільське хазяйство, промисли і т. д.)”, “Оповідання, вірші, фельетони”, “Дрібні звістки (про заробітки, торги, ціни і т. д.)”, “Бібліографія. – Запитання читателів і відповіді редакції про всякі діла: судові, хазяйські та інші”, “Оповідки усякі”.

“Р. К.” друкував поетичні, прозові, драматичні твори, літературознавчі, мовознавчі, історичні дослідження й огляди, наукові розвідки, присвячені проблемам розбудови національної освіти і школи, українознавчі, культурологічні студії, різні щодо тематики рецензії. Його сторінки рясніють повідомленнями, оголошеннями, дописами, замітками, рекламами, запитаннями-відповідями, листами-скаргами, листами-побажаннями, листами-протестами, листами до редакції, відповідями редакції та ін. Майже в кожному числі вміщувалися оповістки, призначення яких – повідомляти читачів про видання, що побачили світ в Україні, Росії, умови передплати та можливості придбання їх. Авторами рубрик “Поезія”, “Проза”, “Драматургія” є відомі майстри художнього слова й письменники-початківці. Оpubліковано понад 300 поетичних творів (В. Алешко, Х. Алчевська, Гр. Ашкаренко, М. Бейер, С. Бердяєв-Обухівець, О. Биба, Я. Бібік, В. Васильєв, Ів. Виговський, В. Війченко, Л. Волошка, А. Воробчук, Гайдамака, К. Гай-Шкода, В. Галандін, П. Голішевський, Є. Гончаренко, А. Гопкало, П. Дідюк, О. Діхтяренко, Я. Доленко, В. Дорошенко, П. Древоль, Р. Журба, С. Забужко, П. Загорисвіт, П. Залозний, Зінько, Олена Пчілка, П. Капельгородський, М. Капій, В. Кашубський, Н. Кибальчич, О. Кирий, Г. Кобзарівна, О. Коваленко, О. Кониський, М. Кононенко, Г. Корнієнко, К. Котов, П. Кошаровський, О. Крижанівський, Д. Кубинський, П. Куліш, І. Кулішанчин, М. Кушніренко, Леся Українка, Я. Лірницький, П. Мазюкевич, Х. Майстренко, Я. Мамонтов, М. Мандрика, С. Мартос, В. Морозівна, М. Непийвода,

Ю. Нечоса, М. Новицький, Н. Одинока, О. Олесь, Н. Онацький, Є. Очеретний, С. Палій, Панас Мирний, М. Папороть, М. Пода, Т. Полішук, Ф. Полтавець, Б. Раєвський, К. Різніченко, М. Робітник, Т. Романенко, О. Романова, Т. Романченко, І. Рудий, Г. Рудний, І. Сабо (Ас-і О. Б.), В. Самійленко, О. Слісаренко, Д. Соловей, Л. Сохачевська, В. Старицький, О. Статніков, М. Степовий, О. Суботенко, О. Суботенкова, П. Сурожський, О. Тарасенко, В. Тарноградський, П. Тетянка, П. Тичина, Тищенко-Підлозний, З. Ткаченко, М. Тугий, Г. Українець, Г. Устименко, М. Устименкова, Г. Федорів, М. Філянський, А. Хвиля-Грай, В. Хижняк, А. Худоба, А. Цюпа, М. Черкасенко, С. Черкасенко, Б. Чернявський, М. Чернявський, Гр. Чупринка, М. Шаповал, І. Шевченко, Т. Шевченко, Л. Шельменко, І. Шкодько, М. Якович, Д. Ярош, Л. Ясенко, З. Яценко та ін. Крім оригінальних ліричних, ліро-епічних творів, читачам запропоновано перекладну поезію (з В. Гюго, Дж. Байрона, Г. Гейне, Негрі Ада – переклади Лесі Українки; С. Чеха, Ю. Словацького – переклад Олени Пчілки, Ф. Петруненка; Г. Гейне – переклад М. Славінського, К. Зіньківського, переспів С. Палія, М. фон Ренделя; М. Бараташвілі, І. Церетелі, І. Чавчавадзе – переспів С. Палія; Е. Хосе-Марія – переспів Ф. Петруненка; Т. Казіміра – переспів С. Мартоса; М. Некрасова – переклад М. Кропивницького; А. Фета – переспів О. Косач). Надруковано близько 150 прозових творів (Г. Барвінок, К. Безхліб'як, С. Бердяєв, О. Биба, І. Бибік, П. Богацький, А. Будій, К. Ванченко, К. Гай-Шкода, К. Глінка, Ю. Гнат, Грицько Григоренко, Г. Джуян, П. Діброва, Д. Дмитрусь, М. Дніпровський, П. Драгоманець, Н. Калюжний, А. Кашенко, Н. Кибальчич, Н. Княжна, Г. Кобзарівна, П. Кошаровський, Я. Лірницький, М. Лук'яненко, І. Нечуй-Левицький, М. Ланкін, Є. Мандичевський, С. Мартос, Панас Мирний, Т. Мітрус, В. Морозівна, Ф. Никопольчук, І. Огієнко, П. Оправхата, О. Островський, Л. Пахаревський, Ф. Полтавець, О. Попов, М. Проскуріна, Олена Пчілка, О. Радченко, О. Русов, І. Сай, К. Селянин, Ю. Сірий, І. Сокіл, О. Статніков, М. Степовий, Т. Суліма, П. Сурожський, Т. Татарин, А. Ткаченко, К. Чайка, Г. Хвилинський, П. Христюк, В. Чепелянський, С. Черкасенко, М. Чернишов, Ю. Яворенко, Л. Яновська, О. Ярещенко, Д. Ярош, Гр. Ясинський та ін.). Поряд із оригінальною вміщено перекладну прозу. М. Пильчиков переклав українською мовою “Поріг” І. Тургенєва, О. Олесь – білоруську народну казку “Липи”, Ю. Нещеретівна – бельгійську народну казку “Клад”, Олена Пчілка – “Намісто” Гі де Мопассана, “Трагічні люди” О. Макушинського, С. Драгоманов – “Цікаву постать” Д. Шишманові, В. Січовик – “Перстень” Г. Кнута, О. Косач – “Паризьку весну” К. Франсуа, “Виграну

справу” П. Мішеля. У “Р. К.” надруковано 14 драматичних торів: Кропивницький М. Скрутна доба; Українка Леся. В катакомбах; Йоганна, жінка Хусова; Бояриня; Пчілка Олена. Світова річ; Згуба; Глек М. Оксана; Кащенко А. По закону; Шевченко Г. На межі; Волоський А. На бідного Макара; Олесь О. По дорозі в казку; Сулима Т. На іменах; Пилипович М. Безпартійний. Олена Пчілка вмістила в тижневику два перекладних твори: “Одруження” М. Гоголя і “Лілля Венета” Ю. Словацького.

Тематичний спектр літературознавчих досліджень розлогий. Це, зокрема, розвідки про Т. Шевченка (Хоткевич Г. Київська старовина про Шевченка; Коваленко Гр. З життя Тараса Шевченка; редакційна стаття “В 45-ті роковини смерті Тараса Шевченка”; Оленин М. До повного видання “Кобзаря” (власні рукописи Шевченка у схові); Шевченко А. Ще про родичів Шевченка; Пчілка Олена. Шевченкові роковини (спогади), Пам’яті Тараса Шевченка; Косач О. 46-ті роковини смерті Шевченка), П. Куліша (Барвінок Г. Спомини (про П. Куліша); Пчілка Олена. Пам’яті П. Куліша; Бортнянський І. Пам’яті Пантелеймона Куліша), І. Котляревського (Байздренко М. Німецька преса про відкриття пам’ятника Котляревському; Падалка Л. Про день Івана Котляревського і святкування його пам’яті; Оленин М. Дні Котляревського в Полтаві 30–31 серпня 1903 р.; редакційна стаття “Значення І. П. Котляревського для українського красного письменства”; Пчілка Олена. Твори Івана Котляревського), І. Франка (М. О. Іван Франко (50-річчя з дня народження); редакційна стаття “Іван Франко (до 50-літнього ювілею)”), Б. Грінченка (Пчілка Олена. Умови Грінченкової праці), Є. Гребінки (Пчілка Олена. Євген Гребінка і його час), Марка Вовчка (Барвінок Г. Спомини про Марка Вовчка), М. Старицького (Коваленко Гр. Сторінка зі спогадів [пам’яті М. П. Старицького]), Л. Толстого (редакційна стаття “Граф Лев Толстой”; Г. Григоренко. Пам’яті Толстого). Літературознавчі розвідки про майстрів слова доповнюють дослідження, присвячені специфіці розвитку літературного процесу в Україні й інших державах у різні історичні періоди, особливостям розвитку літературних жанрів (Крушельницькій А. Із літературного руху на Галицькій Україні; Дорошенко Д. Українська література в 1905 році, Українська література в 1906 році; Шерстюк Г. Українська література в 1907 році; Дорошенко Д. Дещо про білоруське; Михальський Т. Сучасна поезія польська на Україні; Пчілка Олена. Наші поети з народу, Українські поети з народу; Косач О. Українська гумористика).

Окрему тематичну сторінку в “Р. К.” утворюють статті, огляди, у яких висвітлено проблеми розвитку української літературної мови (Пчілка Олена. Наша літературна мова; Дмитрі-

єв М. Про незрозумілу українську мову), української лексикографії (Дмитрієв М. Українські словники) й українського правопису (Грінченко Б. Три питання нашого правопису; Кримський А. Чи справді важко вивчати правопис з і; редакційна стаття “Постанова про український правопис”). Винятково актуальними є праці, приурочені утвердженню рідної мови в освіті (Чаговець. Українська мова і учбовий уряд; редакційна стаття “Чи на тім і кінець? Закон про мову в початкових школах”) й утискам та забороні її (редакційні статті: “Земські діячі й українська мова”; “Професор Сумцов про заборону української мови в школі ім. Котляревського”). У журналі з’явилося чимало рецензій на літературознавчі, мовознавчі праці й окремі видання. Це передусім дослідження Олени Пчілки (Філянський; Андерсен Г. Х. Казки. Поперекладала М. Загірна. – Київ, 1906; Казка про рибалку та рибку. Переклад А. Кащенко; Манунчевський Євген. “В ярмі”. Київ, 1907; Левицький М. Оповідання. Київ, 1907; Винниченко В. Дисгармонія. Великий молох. Щаблі життя; Для української сцени; Маркевич Д. По степах та хуторах; Новини літератури драматичної; Поезії М. П. Старицького; “Терновий вінок” (альманах); Українська муза. Поетична антологія під ред. О. Коваленка. Київ, 1908; Едварницький Д. І. Матеріали до біографії Шевченка; Літературний річник польських і українських авторів), М. Дмитрієва (Грінченко Б. Перед широким світом. К., 1907; Українські народні казки. Упорядкував Б. Грінченко. К., 1906; “Євреї” Чиркова. П’єса на 4 дії. В перекладі Л. Пахаревського. З передмовою С. Петлюри. К., 1907; Граматика (укр. буквар) з малюнками. Склав Норець, Київ, 1906). Цей список доповнюють праці І. Дублянського (До справи видання повного “Кобзаря”), М. Оленина (У справі видання “Кобзаря”), Д. Дорошенка (Енеїда Котляревського и древнейший список ея в связи с обзором малорусской литературы 18 века П. Житецкого; Б. Грінченко про Котляревського; Є. Гребінка. Українські твори. Вид-во “Вік” у Києві, 1906), П. Залозного (Кобзар Шевченка, 1907), С. Русової (“З журбою радість обнялася”. Олесь О. С. – Петербург, 1906), Г. Шерстюка (Залозний П. Коротка граматика української мови. Полтава, 1906; Словарик. Пояснення чужих та не дуже зрозумілих слів. Склав Даманицький, К., 1906).

“Р. К.”, “перший вісник української легальної преси” (В. Доманицький), виконав своє основне призначення: став трибуною для письменників-представників неонародницького спрямування в літературі, нової модерної літератури, визнаних майстрів слова і митців “другого рангу”, сприяв формуванню соборної української літературної мови, входженню її в усі сфери суспільного життя. Він посів чільне місце в українській журналістиці поч. ХХ ст.

Л-ра: Альманах Полтавського державного педагогічного університету “Рідний край”: Систематичний покажчик змісту. 1999–2009 / Укладання і передмова Г. М. Білик. – Вид. 2-е, доповнене. – Полтава: ПП Шевченка Р. В., 2009; Величко (Степаненко) Н. Малі тексти на сторінках “Рідного краю” [1905–1916, 1999–2007 рр.] // Рідний край: наук., публ., худ.-літ. альманах. – 2007. – № 2; Енциклопедія українознавства: В 11 т. / Гол. ред. проф. д-р Володимир Кубійович. – Львів, 1993–2003. – Т. 7. – 1988. – С. 2520–2521; Соколова (Семенко) С. Біобібліографічний покажчик до журналу “Рідний край” (1905–1916). – Полтава, 1999.

“Рідний край” (відроджений) – альманах Полтавського державного педагогічного університету (до перереєстрування (2009) – науковий, публіцистичний, художньо-літературний альманах).

Виходить із 1999 в Полтаві двічі на рік. Видавець-засновник – Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка (нині національний університет). Гол. редакційної ради – М. К. Наєнко, д-р філологічних наук, проф., лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, гол. ред. – М. І. Степаненко, д-р філологічних наук, проф. (з 2009) (до 2009 – В. О. Пащенко, д-р іст. наук, проф., дійсний член АПН України). Вища атестаційна комісія при КМ України зареєструвала альманах як фахове вид. зі спеціальностей “мовознавство” і “літературознавство”.

“Р. к.” – продовжувач традиції однойменної “часописі політичної, економічної, літературної і наукової”, що виходила на початку ХХ ст. Має постійні (“Поезія”, “Проза”, “Публіцистика”, “Мовознавство”, “Літературознавство”, “Сторінки історії”, “Рецензії”) і змінні (“Драматургія”, “Дебют”, “Переклади”, “У Рідному краї” про “Рідний Край”, “Ім’я в Україні”, “Християнству – 2000”, “Полтаві – 1100”, “Полтава сьогодні”, “З когорти великих”, “Ювілейні дати”, “У світі цікавого”, “Сторінки майбутньої книги”, “Рідному краю” – 100”, “Біля азбучних істин”, “Уроки Гоголя”, “Хроніка” (“Наукова хроніка”, “Музейна хроніка”, “Ювілейна хроніка”), “In temogiam”, “Презентуємо нове видання”, “Діалоги”, “Дорогами Духа”, “У творчій робітні майстра”) рубрики, публікує матеріали з мовознавства, літературознавства, мистецтвознавства, історії тощо. Рецензуються або презентуються найвагоміші філологічні, історичні, культурологічні видання.

Автори розділів “Поезія”, “Проза”, “Драматургія”, “Переклади” – відомі українські письменники, які не пов’язані (Р. Лубківський, В. Клічак, А. Мойсієнко, М. Сингаївський, Ю. Покальчук, В. Шевчук, Д. Чередниченко, В. Чемерис, А. Хоролець та ін.) і пов’язані з Полтавщиною (Федір Гарін, М. Казидуб, М. Костенко, В. Мирний, Б. Олійник, І. Перепеляк, Л. Пономаренко, П. Ротач, Б. Чіп, М. Шевченко, Д. Шупта, Я. Шутько, Н. Баклай, М. Бойко,

Л. Віценя, Г. Вовченко, О. Гаран, Т. Голобородько, Н. Гриб, Т. Домашенко, С. Залізник, В. Казидуб, І. Нечитайло, О. Недовіс, Л. Овдієнко, С. Осока, О. Печора, П. Стороженко, І. Снарська, В. Тарасенко, Н. Фурса, О. Хало, В. Шкурпій та ін.).

У розділі “Мовознавство” різнобічно висвітлено актуальні проблеми таких важливих галузей науки про мову, як лексикологія, фразеологія, словотвір, морфологія, синтаксис, стилістика, соціолінгвістика, топоніміка, лінгвопоетика. Його авторами є відомі в Україні вчені – доктори філологічних наук, професори: Л. Азарова, О. Бондар, І. Вихованець, Г. Вокальчук, Н. Гуйванюк, С. Ермоленко, І. Завальнюк, Ж. Колоїз, А. Мацько, А. Савицька, В. Ужченко, В. Шинкарук. Цей список доповнюють філологи-полтавці: Н. Баландіна, З. Валюх, К. Городенська, С. Дорошенко, Т. Луньова, А. Нелюба, Т. Ніколашина, А. Оголевець, І. Павлова, О. Разуменко, М. Степаненко, А. Українець. З-поміж досліджень панівна більшість тих, які присвячені мовній практиці письменників Полтавщини, топоніміці цього краю тощо: Безобразова Л., Тупиця О. Безеквівалентна лексика у творах М. В. Гоголя та І. П. Котляревського (2006. – № 1); Ермоленко С. Глибини мови і стилю “Енеїди” Івана Котляревського (2003. – № 2), Єдність мови та ідеї (Про сучасне прочитання “Енеїди” Івана Котляревського) (2000. – № 1), Під своїм небом і сонцем (пейзаж у творах Панаса Мирного) (1999. – № 1); Корнева Л., Сологуб Л. Фразеологія Миколи Гоголя: оригінальний текст і переклад (2009. – № 1); Лисенко А. Формування назв населених пунктів Полтавської області в давньоукраїнській мові (до XIV ст.) (2004. – № 2); Марченко Любов. Топоніміка Миргородщини (2007. – № 2); Мацько Л. Лексико-стилістичні параметри тексту роману Олеса Гончара “Твоя зоря” (2008. – № 1); Оголевець А. “А город скніє в сні, в турботі, сварах...” (лінгвоестетичний аналіз вірша Миколи Зерова “Іванів гай у Полтаві”) (2002. – № 1), Лексика кольору й освітленості в повісті В. Г. Короленка “Сліпий музикант” (2003. – № 1); Степаненко М. “...Котляревський у щасливий час українським словом розпочав співати...” (2003. – № 2), “Наша мова – та ж іє одежа нашого духу...” (Мовознавчі погляди Панаса Мирного) (1999. – № 1); Українець Л. “Лиш рідний звук бентежить душу здатен...” (звукопис поезій Петра Ротача) (2001. – № 1), Соціальна конотація української мови Антона Семеновича Макаренка: фонетико-графічний аспект (2006. – № 2).

Проблематика, яку порушують автори розділу “Літературознавство” (Юрій Безхутрий, Валентина Галич, Микола Гуменний, Ярослав Козачок, Павло Михед, Михайло Наєнко, Марко Павлишин, Володимир Погребенник, Ярослав Вовк, Людмила Дереза, Наталія Зінченко, Наталія Кириєнко, Тетяна Конєва, Наталія Ко-

тух, Тетяна Кушнірова, Володимир Пащенко, Світлана Семенко, Богдан Стороха, Людмила Чередник, Павло Шахов та ін.), досить широка: історія української і світової літератури, теорія літератури та літературна критика з погляду синхронії і діахронії, творчість українських письменників, сучасний український і світовий літературний процес. Низку праць присвячено творчості письменників-полтавців: Білик Г. “Камена” Миколи Зерова: інтерпретація-наближення (2000. – № 2, 2001. – № 1), Модернізація жанру оповідання у творчості Володимира Короленка (2003. – № 1); Зелік О. Літературознавчі студії Олеся Гончара (2004. – № 2); Зінченко Н. Спогади про І. П. Котляревського (2003. – № 2); Ленська С. Деякі особливості поетики новели Панаса Мирного “Лови” (1999. – № 1), Любов і правда Григора Тютюнника (2002. – № 1); Мацапура В. В. Короленко знайомий і незнайомий (філософська проблематика у творчості письменника) (2003. – № 1), Міфопоетичний образ України в Гоголівських “Вечорах на хуторі біля Диканьки” (2006. – № 1), Особливості міфологізації козацького минулого в “українських” повістях Миколи Гоголя (2009. – № 1); Мелешко В. Спроби Панаса Мирного в жанрі драматургії (2005. – № 2); Ніколенко О. “Конкретні випадки” і “загальні питання” в листах В. Г. Короленка до А. В. Луначарського (2003. – № 1); Радько Г. Григор Тютюнник і його творчість у контексті шістдесятництва на тлі історичної доби 60–70-х рр. ХХ століття (2007. – № 2), Олександр Ковінька: “Зникає усмішка, тікає сміх” (2000. – № 1), Панас Мирний в умовах великодержавницького русифікаторства (1999. – № 1); Сарапин В. Апеляція “основоположника” до “зачинателя”: Тарас Шевченко про Івана Котляревського (2005. – № 1), Відгуки християнської культури XVII–XVIII сс. в “Енеїді” Івана Котляревського (2007. – № 1); Свалова М. Письменницька публіцистика: креативно-імперативний аспект (на матеріалі публіцистики Б. Олійника) (2009. – № 1); Степаненко М. Шанувальник рідного слова, сумлінний дослідник-літературознавець (До 75-річчя з дня народження Петра Ротача) (2009. – № 1); Степаненко Н. “Скворода – це все-таки людина-загадка...” (за сторінками “Щоденників” Олеся Гончара) (2008. – № 1); Сулима М. Михайль Семенко і Полтавщина (2000. – № 1); Тарасова Н. Котляревський і Вергілій (1999. – № 1); Хоменко Н. “Ідеї часу і форми часу” (модифікація жанру нарису у творчості В. Г. Короленка 80–90-их років ХІХ ст.) (2001. – № 2).

У “Р. к.”, крім постійних філологічних, є й інші постійні та змінні багатогалузеві рубрики, у яких чільне місце займають мовознавчі та літературознавчі праці. Винятковою актуальністю позначені дослідження рубрики “Публіцистика” таких полтавських авторів: Безотосний М. Мова – основа формування української нації (2009. – № 1); Лебідь Н. Закордон Олени Пчіл-

ки (2004. – № 1); Лебідь Н., Ніколашина Т. До проблеми мовної освіти на Полтавщині (2000. – № 2); Ротач П. Злистування Котляревського (2003. – № 2); Селецький (Степаненко) М. Мудрість – у мові (2008. – № 2), “Слово Франка “б’є, як батіг, і очищає, як каяття” (Симон Петлюра про Івана Франка)” (2007. – № 2); Степаненко М. Помаранчевий період в історії української мови (2005. – № 2), Президентські вибори 2004–2005 рр. і мовне питання в Україні (Соціолінгвістичний аспект) (2005. – № 1); Стороженко П. Матеріальні та моральні виміри у творчості письменників-полтавців (2006. – № 2). У рубриці “Ім’я в Україні” вміщено ювілейне слово про видатних українських мовознавців, літературознавців, письменників: Олексу Синявського (2005. – № 1), Григорія Майфета (2006. – № 1), Світлану Ермоленко (2007. – № 1), Григорія Сивокона (2007. – № 2), Василя Захарченка (2008. – № 1), Катерину Городенську (2008. – № 2), Дмитра Шупту (2008. – № 2), Петра Загайка (2009. – № 2), Любов Мацько (2009. – № 1), Ніну Іваницьку (2010. – № 1), Марію Плющ (2011) та ін.

Цінною є рубрика “У “Рідному краї” про “Рідний Край” (з історії “Рідного краю”), у якій на основі матеріалів тижневика “Рідний Край” (1905–1916) детально схарактеризовано проблеми розвитку української мови, літератури, з’ясовано специфіку становлення мовної освіти. Це, зокрема, праці Ніни Величко (Степаненко) про Тараса Шевченка, Євгена Гребінку, Олену Пчілку, Івана Котляревського, Івана Франка. Філологічні проблеми представлені й в інших рубриках альманаху: “Дебют” (подано художній доробок письменників-початківців); “Біля азбучних істин” (Грищенко А. Про одну традицію / новацію в українському правописі. – 2005. – № 2; “Є в письменницькій майстерності свої специфічні особливості” (роздуми про мовистиль Олеся Гончара). – 2008. – № 1); “Діалоги” (Галина Білик. Ольга Ніколенко: “Тоголь – одне з наших величезних національних надбань”. – 2009. – № 1; Степаненко М. “Життя прожити – яке це велике і многотрудне мистецтво” (Олесь Гончар про самого себе, свій родовід, свою сім’ю). – 2008. – № 1; Шебеліст С. Євген Сверстюк: “Я не збирався виїжджати з Полтави”. – 2009. – № 2), “Полтаві – 1100” (Валюх З., Українець Л. Лінгвістична Полтавщина. – 1999. – № 1); “Рідний край” про краян” (Калашник В. Мій Олесь Гончар. – 2008. – № 2; Ніколенко О., Марченко Н., Безобразова Л. Відлуння голосу Леоніда Бразова. – 2008. – № 1; Пасічна Н., Кібченко М. Марійка Бойко: об’єктивно-суб’єктивна думка сучасниць. – 2008. – № 2; Степаненко М. “Живописець правди” Григор Тютюнник у щоденниковій версії Олеся Гончара. – 2009. – № 1); “Дорогами Духа” (Мелешко В. Олесь Гончар: прагнення до цілісності. – 2008. – № 1), “Уроки Гоголя” (Хоменко Н. Феномен Гоголя. – 2006. – № 1), “У творчій робітні майстра” (Гончар О.

Задуми. – 2008. – № 1), “In memoriam” (Гончарівна Т., Селецький М. Гончаровій зорі світити вічно. – 2008. – № 1); “Сторінки майбутньої книги” (Пашенко В. Проблема руйнації церкви в романі “Собор” Олесь Гончара. – 2005. – № 1; Степаненко М. Олесь Гончар і Віталій Коротич: “...Від похвали до хули...”. – 2009. – № 2); “З когорти великих” (Танана Р. Олена Пчілка на Шевченковій могилі. – 2009. – № 1; Ротач П. Настанови академіка молодим філологам: Слово про М. К. Гудзія. – 2004. – № 2; Чернов А. Микола Омелянович Степаненко. – 2009. – № 1); “Ювілейні дати” (Ротач Петро. Ікона Леоніда Полтави. Штрихи до біографії поета (1921–1990). – 2001. – № 2); “У світі цікавого” (Степаненко Н. Повертається в Україну письменник і його художній доробок. – 2003. – № 1); “Мистецтвознавство” (Степаненко М. Грузинське в Миргороді – дивне і прекрасне” (Із життя Миргородського літературно-меморіального музею Давида Гурамшвілі). – 2008. – № 2; Степаненко М., Бондаревська Т. “Уклін хаті, де виростав Олесь, великий син України” (Із життя Державного літературно-меморіального музею-садиби Олесь Гончара в селі Сухій). – 2008. – № 1; Степаненко М., Гринь Т. “...Пам’ять про Григорія Сковороду залишиться навечно” (Із життя Чорнухинського літературно-меморіального музею Григорія Сковороди). – 2007. – № 2; Степаненко М., Єнко Л. “На духовній карті людства Гоголеве засяє світовою зорею” (Із життя Заповідника-музею Миколи Гоголя в селі Гоголевому). – 2006. – № 1; Степаненко М., Ольховська О. “Оселя, де здавна живуть любов і пам’ять” (Із життя Полтавського літературно-меморіального музею Володимира Короленка). – 2006. – № 2; Степаненко М., Стороха Є. “Дім, у якому жив і творив батько української літератури” (Із життя Полтавського літературно-меморіального музею Івана Котляревського). – 2005. – № 1; Степаненко М., Шемчук В. “Тут все Панасом повногрудо дише і таємниці часу розкрива” (Із музею Панаса Мирного). – 2005. – № 2; Степаненко М., Яковенко Л. “Вклоняємось землі Архипа Тесленка” (Із життя Харківського літературно-меморіального музею Архипа Тесленка). – 2007. – № 1); “Презентуємо нове видання” (Вокальчук Г. Словотворчість українських поетів ХХ століття. – 2008. – № 2; Дорошенко С. М. Наукові простори. Вибрані праці. – 2009. – № 1; Загнітко А. Теорія сучасного синтаксису. – 2006. – № 2; Чабаненко В. Незабутнє й незабутні: Публіцистичні роздуми. – 2009. – № 2); “Рецензії” (Білик Г. Поезія осягає світ. Рецензія на збірку віршів: Клічак В. Й. Пелена. – 2004. – № 1; Степаненко Н. Українська мова в соціолінгвістичному і культурному висвітленні. Рецензія на книгу: Українська мова / Ажнюк Б., Бибик С та ін. – 2000. – № 1; Хоменко Н. “...І вимолимо в Бога рідне слово”. Рецензія на книгу: Костенко Микола. “... І вимолимо в Бога рідне

слово”: Полтавці в українському літературному контексті ХХ ст. – 1999. – № 1); “Хроніка”; “Наукова хроніка”; “Музейна хроніка”; “Культурна хроніка”; “Ювілейна хроніка” (Степаненко Н. Нові дослідження із функціональної граматики української мови (Всеукраїнська наукова конференція “Грамматика української мови у функціональному висвітленні”, м. Полтава, 20–23 листопада 2001 року). – 2001. – № 2; Волощук Ю. “Не меркне його слава у віках. Всеукраїнська наукова конференція “Іван Котляревський та українська культура ХІХ–ХХІ століть”. – 2009. – № 2; Ніколенко О. VI Короленківські читання. – 2006. – № 2; Панасенко І. У гостях у велета української літератури Олесь Гончара. – 2008. – № 2; Дегтярьова К. Міжнародна конференція “Текст як об’єкт лінгвістичного дослідження і засіб навчання мови”. – 2007. – № 2; Сологуб Н. Феномен Олесь Гончара. – 2008. – № 2; Стороха Є. Портрет поета на тлі міста. – 2003. – № 2).

Альманах “Р. к.” сприяє розв’язанню важливих наукових філологічних проблем сучасності, ознайомлює своїх читачів із досягненнями української і світової літератури, формує в них високі естетичні смаки, виховує почуття патріотизму.

А-ра: Альманах Полтавського державного педагогічного університету “Рідний край”: Систематичний покажчик змісту. 1999–2009 / Укладання і передмова Галини Білик. – Вид. 2-ге, доповнене. – Полтава: ПП Шевченко Р. В., 2009; Пашенко В. Слово до читача // Рідний край. – 1999. – № 1; Соколова С., Хропко П. Журнал “Рідний край” (1905–1916) – перша ластівка української легальної преси // Рідний край. – 1999. – № 1.

“Рідний Край” (поч. ХХ ст.), або **Бібліографічний покажчик до журналу “Рідний Край” (1905–1916)** (Полтава, 1999). Упорядник і автор переднього слова С. В. Семенко (Соколова). Видано сприянням товариства зв’язків з українцями за межами України (товариство “Україна – Світ”), головного редактора “Жовтої газети” (м. Полтава) В. Чубенка. Рецензенти – доктор філологічних наук, професор, дійсний член АПН України П. П. Хропко, кандидат філологічних наук, доцент В. А. Мелешко. Видання розраховане на всіх, кого цікавлять проблеми розвитку української культури.

Мета “Бібліографічного покажчика...” – привернути увагу до призабутої й маловідомої сторінки в історії української культури початку ХХ століття, передусім до тижневика “Рідний Край”. У передньому слові “Від упорядника” йдеться про організацію на початку ХХ ст., ознаменованого зростанням національного руху, піднесенням національно-культурного життя в Україні, періодичних видань, з-поміж

яких чільне місце займає журнал “Рідний Край”. Він несе “інформацію про зигзаги суспільно-політичного, мистецького життя епохи, в ньому зафіксовані їхні найважливіші вияви й ознаки. В історії “Рідного Краю” простежується органічна і невід’ємна функція часопису як культурно-просвітницької інституції”. Авторка вступної статті, покликаючись на праці М. Грушевського (Очерк истории украинского народа. – К.: Либідь, 1991), І. Огієнка (Українська культура: коротка історія культурного життя українського народу. – К.: Абрис, 1991), М. Дончика (Микола Вороний // Вороний М. Твори. – К., 1996), на видання “Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника” / За ред. М. М. Романюка. – Львів, 1994. – Вип. 1) та матеріали Центрального державного історичного архіву України в Києві, аналізує подвижницьку діяльність перших редакторів тижневика Гр. Коваленка і М. Дмитрієва, письменників Панаса Мирного, Олени Пчілки й ін. У “Бібліографічному покажчику...” систематизовано за роками опубліковані в “Рідному Краї” впродовж 1905–1916 твори художньої літератури, статті, огляди, рецензії. Видання має такі розділи: “Від упорядника”, “Художня література: а) поезія; б) проза; в) драматургія”, “Літературознавчі розвідки, огляди, рецензії”, “Статті, розвідки, огляди, рецензії, присвячені проблемам розвитку української мови”, “Питання розбудови національної освіти і школи”, “Українознавчі і культурологічні студії”, “Розвідки і статті з історії”, “Іменний покажчик автури журналу”.

“Рідний край” (відроджений), або Альманах Полтавського державного педагогічного університету: систематичний покажчик змісту. 1999–2009 (Полтава: ПП Шевченко Р. В., 2009). Упорядник і автор передмови Г. М. Білик. Рекомендувала до друку вчена рада Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка; рецензенти – доктор філологічних наук, професор М. І. Степаненко, доктор філософських наук, професор П. А. Кравченко, кандидат філологічних наук, доцент С. В. Семенко.

Видання адресоване науковим, культурно-мистецьким і громадським діячам, журналістам, краєзнавцям, учителям, студентам, бібліотечним працівникам. Зміст покажчика: “Джерела та обрії «Рідного краю»” – передмова, у якій з’ясовано ідею спадкоємності – зв’язку між тижневиком “Рідний Край”, що виходив у світ на початку ХХ століття (1905–1916), із відро-

дженням у 1999 альманахом-піврічником “Рідний край”; “Телеграма Бориса Олійника” (з нагоди відродження “Рідного краю” в Полтаві); “Диплом лауреата премії імені Панаса Мирного” (ним удостоєно колектив наукового, публіцистичного, художньо-літературного альманаху “Рідний край”, 2000); “Указ Президента України” (про надання Полтавському державному педагогічному університету імені В. Г. Короленка статусу національного) і “Вітання Президента України”, “Вітання Міністра освіти і науки України” (викладачам і студентам університету з цього приводу). Далі йде систематизований виклад змісту відродженого альманаху “Рідний край” за такими рубриками: “Від редакційної ради”, “Alma-mater”, “Поезія”, “Проза”, “Драматургія”, “Переклади”, “Дебют”, “Публіцистика”, “Біля азбучних істин”, “Ім’я в Україні”, “Мовознавство”, “Літературознавство”, “Діалоги”, “Сторінки історії”, “Християнству – 2000”, “Полтаві – 1100”, “Полтава сьогодні”, “«Рідному краю» – 100”, “У «Рідному краї» про «Рідний Край» (Із історії «Рідного краю»)", “Із «Рідного Краю» в «Рідний край»”, “«Рідний край» про крайн”, “Дорогами Духа”, “Уроки Гоголя”, “У творчій роботі Майстра”, “In memoriam”, “Епістолярій”, “Сторінки майбутньої книги”, “З когорти великих”, “Ювілейні дати”, “У світі цікавого”, “Мистецтвознавство”, “Малярство”, “Музика”, “Презентуємо нове видання”, “Рецензії”, “Хроніка”, “Наукова хроніка”, “Музейна хроніка”, “Культурна хроніка”, “Ювілейна хроніка”. Усього опубліковано близько 800 різного роду повідомлень, які належать перу майже півтисячі кореспондентів – письменників, учених, громадських діячів, краєзнавців, учителів, творчої молоді. Завершують видання два додатки (“Ксерокопія примірника тижневика «Рідний Край»”, “Обкладинки відновленого альманаху «Рідний край»”) та “Іменний покажчик”. Тематичний аналіз дописів, уміщених у відгалуженому “Рідному краї”, “засвідчує концептуальну спадкоємність відомого сучасного часопису стосовно його історичного попередника – полтавського тижневика “Рідний Край” (1905–1916), започаткованого М. Дмитрієвим, Г. Григоренком, Панасом Мирним і тривалий час редагованого Оленою Пчілкою, що виявляється, зокрема, через широкий інформаційно-змістовий діапазон, увагу до національно-культурного, суспільно-громадського, науково-дослідницького гуманітарного простору України й увиразнюється актуальністю порушених проблем, а також високою ідейною та фаховою самовимогливістю редакційного колективу” (Г. Білик).

